

POSTANOWIENIE

Dnia 19 stycznia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo – Kredytowej „R.” z siedzibą w G.

przy uczestnictwie Z. K., M. K., B. L., T. M., B. K. ,X.Y., E. B., J. K., E. K. i J. D.,

o stwierdzenie nabycia spadku po S. K.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 19 stycznia 2012 r.,

skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania B. L.

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 18 stycznia 2011 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 22 czerwca 2010 r. stwierdził, że spadek po S. K., zmarłym w dniu 15 września 2007 r., nabyły dzieci: Z. K., M. K., B. L., T. M., X. Y. i E. B., w częściach po 3/21 każde z nich oraz wnuczki: E. K., J. D. i B. K. w częściach po 1/21 każda z nich, z tym, że wszystkie wnuczki z dobrodziejstwem inwentarza (pkt I). Jednocześnie orzekł o sporządzeniu spisu inwentarza spadku po S. K., zlecając jego wykonanie właściwemu komornikowi skarbowemu (pkt II).

Sąd Rejonowy ustalił, że S. K. zmarł będąc wdowcem i nie sporządził testamentu. Żadne z jego dzieci nie złożyło oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku. Natomiast wnuczki, którym przypadł udział spadkowy po J. K. – synu S. K., zmarłym przed otwarciem spadku po ojcu – złożyły skutecznie oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza. W tych okolicznościach uzasadnione było – według reguły wyrażonej w art. 1016 k.c. – stwierdzenie nabycia spadku z dobrodziejstwem inwentarza przez wszystkich wymienionych spadkobierców. Przepisu tego jednak Sąd Rejonowy – jak sam przyznał – wadliwie nie zastosował.

Sąd Okręgowy postanowieniem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację uczestniczki postępowania B. L. od postanowienia Sądu Rejonowego, nie podzielając zarzutu skarżącej wskazującego na konieczność stwierdzenia nabycia przez nią spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Sąd Okręgowy wskazał, że art. 1016 k.c. uprzywilejowuje spadkobierców mających pełną zdolność do czynności prawnych, dochodzących do dziedziczenia wspólnie z osobami, do których ma zastosowanie art. 1015 § 2 zdanie drugie k.c. Tymczasem ten ostatni przepis nie znajduje zastosowania do wnuczek spadkodawcy, które złożyły w ustawowym terminie oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., uczestniczka B. L. zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 328 § 2 k.p.c., przez sformułowanie pisemnego uzasadnienia postanowienia w sposób uniemożliwiający odczytanie wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia oraz błędną wykładnię art. 1016 k.c. polegającą na przyjęciu, że złożenie przez jednych spadkobierców oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem

inwentarza nie powoduje, iż pozostali, którzy nie złożyli w terminie żadnego oświadczenia, przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza.

Powołując się na tak ujęte podstawy kasacyjne, skarżąca wniosła o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w części oddalającej jej apelację oraz postanowienia Sądu Rejonowego w punkcie I i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego we wskazanym zakresie i zmianę punktu I postanowienia Sądu Rejonowego instancji, przez stwierdzenie, że spadek po S. K. nabyła uczestniczka B. L. w 3/21 części z dobrodziejstwem inwentarza.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do – podniesionego w ramach drugiej podstawy kasacyjnej – zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., stwierdzić należy, że nie zasługuje on na uwzględnienie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało już wyjaśnione, że obraza wymienionego przepisu może stanowić – w powiązaniu z art. 391 § 1 k.p.c. – usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej wtedy, gdy uzasadnienie orzeczenia sądu drugiej instancji nie ma wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera tak kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną (zob. m.in. wyroki: z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97, z 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 11862/00, z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/01 – niepublikowane oraz z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83). Wadliwością taką nie jest dotknięte uzasadnienie zaskarżonego postanowienia, gdyż wskazuje ono podstawę faktyczną i wyjaśnia podstawę prawną rozstrzygnięcia w sposób umożliwiający jego kontrolę. Trafność wykładni przepisów prawa materialnego dokonanej przez sąd drugiej instancji nie może być skutecznie podważona w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania; może ona zostać poddana kontroli kasacyjnej wyłącznie w płaszczyźnie podstawy naruszenia prawa materialnego.

Skarżąca powołała się na tę podstawę, zarzucając Sądowi Okręgowemu dokonanie błędnej wykładni art. 1016 k.c. Zarzutowi temu nie można odmówić słuszności.

Zgodnie z art. 1016 k.c., jeżeli jeden ze spadkobierców przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, uważa się, że także spadkobiercy, którzy nie złożyli w terminie żadnego oświadczenia, przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza. Sąd Okręgowy wyszedł z założenia, że przepis ten uprzywilejowuje wyłącznie spadkobierców mających pełną zdolność do czynności prawnych, dziedziczących z osobami, do których ma zastosowanie art. 1015 § 2 zdanie drugie k.c. Takie zawężone rozumienie art. 1016 nie znajduje jednak uzasadnienia, gdyż z treści tego przepisu jednoznacznie wynika – na co trafnie zwraca się uwagę w literaturze przedmiotu – że odnosi się on również do spadkobierców, którzy sami nie złożyli żadnego oświadczenia co do spadku, ale dziedziczą ze spadkobiercami, którzy wyraźnie przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza. Taka właśnie sytuacja wystąpiła w stanie faktycznym stanowiącym podstawę zaskarżonego rozstrzygnięcia. Wnuczki spadkodawcy złożyły skutecznie wyraźne oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, zaś dziedziczący razem z nimi pozostali spadkobiercy (dzieci spadkodawcy) nie złożyli żadnego oświadczenia. Wbrew odmiennemu zapatrywaniu Sądu Okręgowego, okoliczności powyższe odpowiadają hipotezie art. 1016 k.c. i to w sposób wręcz modelowy. Do ich oceny były zbędne dywagacje dotyczące możliwości zastosowania reguły wynikającej z wymienionego przepisu w przypadku milczenia wszystkich spadkobierców, czy też w sytuacji – którą rozważał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 lutego 1970 r., II CR 388/69 (OSNCP 1970, nr 12, poz. 229) – gdy jeden ze współspadkobierców nabywa spadek z dobrodziejstwem inwentarza nie na podstawie swojego wyraźnego oświadczenia, ale na podstawie zastosowania fikcji prawnej przewidzianej w art. 1015 § 2 zdanie drugie k.c. W świetle jednoznacznego brzmienia art. 1016 k.p.c. nie ulega bowiem wątpliwości, że każdy spadkobierca, który nie złożył w terminie żadnego oświadczenia w kwestii przyjęcia lub odrzucenia spadku, traktowany jest jak spadkobierca przyjmujący spadek z dobrodziejstwem inwentarza, jeżeli choć jeden ze spadkobierców wyraźnie przyjął spadek w taki właśnie sposób.

Dokona przez Sąd Okręgowy wykładnia art. 1016 k.c. oparta na wskazanym wyżej błędnym założeniu okazała się zatem – co trafnie zarzuciła skarżąca – oczywiście wadliwa.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.